

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra To verdener (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "To verdener", i Hjortø, Knud: *To verdener*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2008, s. 166. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_18-shoot-idm140047356858272/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: To verdener

men skreg mod hverandre i brutale disharmonier, fra feber-rødt og kadavergult, helt ned til ådselbrunt, og masser af usundt grønt (...) det ser ud som sundhed, men det er ikke bestemt til at være, derfor er der ingen orden; selve forvirringen, de desperate farver, viser, at det er den nære undergang, der får livet til at blusse så vildt op. Nu ses det, hvor store summer af kraft der har virket året igennem; deres hværv er omme, de kan rase ud og blive til intet. (...) naturen stråler i syg og vanvittig lidenskab, fornuft behøves ikke længere. Skoven er tragisk, som store tings undergang altid er; den dør i et farveskrig, der er en protest mod døden; (...) dens hverv er fuldbyrdet, men dens livskraft er ikke udtømt, (...) Helga (...) var til mode som et menneske, der en dag uventet finder noget, han højlig trængte til (...). (s. 78-79)

Hjortø leder efter frapperende, groteske, hverdagsrealistiske billeder med en energi, der kan minde om vennen Johannes V. Jensens – og som naturligvis skal spejle Helgas. Tit tænker den unge, bondefødte pige i billeder, som har med mad og landkøkken at gøre, billeder af den slags, som et barn kan hitte på: »Kastanjens blade lå omkring, rustne og hullede som gamle stegepanders« (s. 77); »Nede i rørene brasede det som af tusende stege« (s. 20); »Hun (...) vadede i løv så brunt som rugbrødsskorpe« (s. 20).

Naturoplevelsen, der har forstærket Helgas uafhængigheds-trang, må nødvendigvis forøge gemytternes uoverensstemmelse, der kan aflæses sprogligt. Når hovedemnet er Niels Grandlev, eller når synsvinklen skifter til hans, bliver romanens sprog et ganske andet, end når Helga er på; det bliver tørt, stringent, mildt ironisk, hans henvendelser er gerne pædagogiske og diskret irettesættende og, efterhånden som han erkender sin afmagt over for Helga, sagtmodige, gerne selvironiske. Er Helgas dionysiske verden farvestærk og mørkladen, så er Grandlevs apollinske farveløs, til gengæld ligger den klart belyst.

Et eksempel på Grandlev-sproget:

En gang havde jeg den udmærkede egenskab, at jeg forstod dig, Helga, om du ellers husker det. Det var dit udtrykkelige

ønske at blive forstået. I dag er jeg besværlig på grund af samme egenskab. Måske er der også noget vist klodset i det; husk på, at jeg kun er en mand; jeg opfatter dig muligvis lidt for meget som et reguladestykke, mens du helst skal begribes i utydelige omrids; ligesom visse kunstværker skal du anes, men du tåler ikke at forklæres. Gik vi så hjem? (s. 84)

At to så forskellige naturer som Helga og Grandlev er dømt til at få problemer med hinanden, er altså vist med al tydelighed, ikke bare i replik og bevidsthedstrøm, men også i de to sprog, hvormed fortælleren i øvrigt formidler de to verdener, hendes og hans.

Sådan støder *To verdeners* to kontrasterende sprog sammen og viser, at vi får en beretning om det evige problem: at forene det individuelle liv med det sociale, med kærligheden.

Modtagelse og senere kritikhistorie

Det var småt med dagbladsomtale, da *To verdener* udkom en af de sidste dage i september 1905. Julius Clausen har i *Bevægelses Tidende*, Aften, 14. oktober, en ret lang, rosende anmeldelse. Han bebrejder ikke bogen, at den, som han siger, »har meget lidt tilfælles med Romanlektur i almindelig Forstand, men snarere kan opfattes som en psykologisk Granskning af en Mands og en Kvinde Natur indenfor det opdigtedes Rammes». For romanen hævder sig »ved sin Rigdom paa Tanker og sin absolute Foragt for traditionelt Romanstof». Clausen ser en direkte parallel mellem Helgas og Grandlevs forhold og så barbariet og kulturen i det moderne samfund: barbaren er en trussel mod kultur mennesket, fordi denne misunder og begærer barbarens livskraft.

Forfatteren Albert Gnudtzmann er mere kritisk. Han skriver to forskellige anmeldelser, én i hvert af de konservative blade: *Nationaltidende*, 6. november, og *Dagbladet*, 27. november. *Dagbladets* anmeldelse optræder også i *Dagens Nyheder*, samme dato.

I *Nationaltidende* skriver Gnudtzmann – efter at han, omhyggeligt og loyalt over for såvel Helga som Grandlev, har gjort rede for deres modsætningsfyldte forhold – at bogen mangler liv, om-